

Cohabitar entre-

[Emergències institucionals / pràctiques artístiques / processos col·lectius]

Cohabitar les institucions? Projecte i marcs generals de treball

Cohabitar entre- és una iniciativa de coordinació de Centre d'Art Contemporani de Barcelona Fabra i Coats que ha estat desenvolupada des del març del 2016 fins al maig del 2017, de manera col·legiada, per quatre entitats: Idensitat, LaFundició, Sinapsis i Transductores. Aquest projecte va respondre a una convocatòria de direcció que emmarcava un gir institucional amb l'objectiu de promoure pràctiques de mediacions que vinculessin les pràctiques artístiques i la ciutadania. A finals del 2015, les quatre entitats vam conformar un equip mixt de coordinació i vam decidir presentar-nos-hi conjuntament, i fomentar així pràctiques d'aliances i cooperació.

Cohabitar entre- ha estat un dispositiu que ha activat Centre d'Art Contemporani de Barcelona Fabra i Coats com a impulsor i catalitzador d'interaccions entre pràctiques artístiques contemporànies i altres espais socials. Ha pretès ser un mecanisme que recull i dona resposta a l'emergència de noves maneres de fer i de repensar les institucions. Una iniciativa que entén les pràctiques artístiques i els processos col·lectius com a instruments essencials amb els quals es poden activar estratègies transformadores que incideixin tant en l'ecosistema cultural com en el context social en què s'insereixen. Proposàvem habitar de manera col·lectiva un espai travessat pel trànsit entre el passat de la fàbrica, els diversos territoris i xarxes que l'habiten i el model actual de centre d'art, que, a més, pretenia apuntar cap a formes d'institucionalitat en cultura amb estructures complexes i sistèmiques: per exemple, a partir d'una taula de programació expandida –amb la presència de les quatre entitats–, mitjançant mecanismes de treball col·laboratiu a llarg termini, de processos d'implicació i participació en diversos territoris –tant de Sant Andreu com de la ciutat–, d'investigacions i aliances amb un altre tipus d'institucions i iniciatives que normalment són excloses de l'ecosistema de l'art contemporani, d'exposicions i espais de socialització on aglutinar altres pràctiques culturals i formes de recerca artística. Així, la programació ha volgut interpel·lar críticament la ciutadania des d'unes maneres de fer que combinen els processos de recerca amb la producció, l'arxiu, la mediació, la participació o el debat, i alhora proposa amplificar-los mitjançant l'activació de xarxes i la socialització de continguts i experiències.

La primera fase del projecte, del març al setembre del 2016, es va articular en 4 programes (Antena, Teler, Desbordar la cultura i Espais en transició) i es va desenvolupar mitjançant exposicions, investigacions, tallers, projectes col·laboratius a llarg termini, activitats, jornades i connexions amb diverses entitats tant del context més proper com de tota la ciutat. Aquestes pràctiques van suposar una primera presa de contacte i un cultiu d'altres maneres d'habitar i posar en circulació la cultura amb diverses iniciatives. A partir d'aquest bagatge es va desenvolupar una segona fase, anomenada *Teixir ciutat*, del novembre del 2016 al maig del 2017. La programació d'aquesta fase es va plantejar com una investigació per aprofundir en com les pràctiques culturals contemporànies poden funcionar com a eina per teixir ciutat. Des d'aquesta mirada, allò urbà és entès com a quelcom divers, en moviment, orgànic, en trànsit i en mutació permanent. La ciutat se'ns presenta com la trama sobre la qual ordir altres maneres de construir ciutadania, de reivindicar drets, d'ententeixir noves aliances entre cultura, societat i territoris; en definitiva, de situar-se, habitar i construir ciutat entre tots i totes. Des del punt de vista metodològic, aquesta fase es va articular en dos moments. En primer lloc, a partir d'una taula intersectorial, anomenada *L'Ordit*, amb les entitats i iniciatives amb les quals ja s'estava treballant i amb d'altres de noves que s'hi poguessin anar sumant. En segon lloc, a partir d'espais d'exposició i socialització dinàmics dels processos i resultats, que van recollir les complexitats de les temàtiques plantejades com a catalitzadors.

Cohabitar les pàgines: estructura i polítiques d'escriptura

Aquest llibre ha intentat fugir de ser l'habitual catàleg raonat d'un programa expositiu i més aviat ha volgut ser una eina per pensar el procés instituent i de ruptura que ha suposat la gestió col·legiada del projecte *Cohabitar entre-*. Durant les sessions de treball que vam tenir per repensar com documentar les complexitats de *Cohabitar entre-*, vam veure que hi havia una tensió quant a fer aquesta publicació. Ens movíem entre presentar una mostra de tots els processos, a manera d'arxiu, i generar una capa de reflexió i diàleg, tant entre nosaltres com entre diverses persones i discursos que han format part d'aquesta iniciativa. A més, pensàvem que aquest document hauria de descriure problemàtiques i tensions de certes dimensions en la gestió i la materialitat del dia a dia d'una institució cultural. Davant d'aquesta tensió, vam decidir que aquesta publicació tingués d'alguna manera dues parts diferenciades d'entrada al treball. Una primera més reflexiva, amb textos, i una segona que, a manera de fitxes, pogués donar peu a llegir de manera més descriptiva les accions, programes, exposicions, espais de socialització i altres dispositius. Cada part, al seu torn, té una forma d'enunciació i escriptura diferent.

La primera, més reflexiva i teòrica, es desenvolupa a partir de cinc àrees o camps que travessen el treball de *Cohabitar entre-*: *Institucionalitat*, *Economia política*, *Infraestructures*, *L'Ordit* i *Pol·linitzacions*. Són elements polítics i eines del nostre treball que hem discutit i dialogat des de diversos angles i projectes. Sempre vam consensuar aquestes línies com a vectors de conflictes, de complexitats i de maneres de repensar les polítiques culturals. Aquests camps, de fet, han estat presents tant en nombroses discussions de la nostra taula de programació entre les quatre entitats com en xerrades, debats i altres llocs que hem transitat i habitat, tant a la institució del Centre d'Art com en altres llocs. Per això, aquests fils argumentals consten sempre d'una triple entrada: primer hi ha un text propi col·legiat, quan ha estat possible, entre diverses entitats, per fomentar el diàleg entre nosaltres; una altra entrada és una invitació a alguna iniciativa, experiència o persona que ens serveix de referent per dialogar sobre el tema, obrir-lo, expandir-lo i fins i tot posar-lo en qüestió; finalment, cada àrea es tanca amb un text-diàleg amb actors que han estat implicats en el procés. Hem rescatat les seves veus a partir d'entrevistes o de textos propis, englobant una amalgama de perfils que van des de l'equip de coordinació fins a part de l'equip polític que va fer la convocatòria, comunitats o grups participants en l'experiència, i part del personal d'informadors de sala.

La segona part de la publicació recull, a manera de textos descriptors, part de la memòria d'accions i processos desenvolupats. Ho fa a partir de dos grans blocs que descriuen les fases 1 i 2 del procés. La primera, de principis del maig del 2016, i la segona, a partir de l'octubre del 2017. A més, cada fase es va articular a partir de programes, cicles d'activitats i espais de socialització i exposicions. En moltes ocasions, a causa del format híbrid de les pràctiques, es donaven espais mestissos, que hem situat en un apartat o un altre, però que hem treballat de manera interconnectada i transversal: moltes accions o activitats sorgien en diàleg des del principi amb els programes i exposicions, i molts processos de territori acabaven en exposicions o eren investigacions amb espais de socialització. Reduir tot el conjunt d'iniciatives, processos culturals i socials que hem desenvolupat ha resultat complicat, i hem hagut de deixar fora descripcions d'un bon nombre d'activitats, accions que no hem inclòs en la publicació. A més, no hi han cabut molts matisos i altres textos, per la qual cosa us convidem a llegir-los al web. A causa de la naturalesa orgànica del projecte i la seva evolució en dues fases, vam mantenir una línia cronològica en aquesta part, ja que ens servia d'arquitectura base perquè la persona lectora pogués seguir l'evolució i mutació del procés.

Amb aquesta estructura híbrida, a mig camí entre l'assaig, la investigació situada d'alguns processos i l'inventari de pràctiques i programes despleats, pensem que hem pogut articular una publicació plural. Una narrativa que ni redueix

a un únic registre la manera d'explicar les pràctiques culturals, ni encara menys inclou un sol discurs o tipus de subjecte que pot parlar. Hem intentat ser més inclusives en les veus i experiències que poblen, habiten i utilitzen les institucions. En ser una obra coral, també ens interessava obrir-la a altres reflexions, camps i contradiccions pròpies de la cultura com un camp polític amb unes condicions materials, socials i econòmiques concretes. Aquestes són les condicions sota les quals hem viscut i cohabitat, i sobre les quals cobra més sentit reflexionar en aquesta publicació.

Entre què i com habitem?

Preguntes problematitzadores i conflictes institucionals

El procés institucional de *Cohabitar entre-* no ha estat exempt de tensions, contradiccions i límits, tant institucionals com materials. En primer lloc, érem conscients que el model institucional heretat del Centre d'Art responia a un altre paradigma de política cultural. Coordinar-se entre quatre entitats, i acceptar els temps i espais de deliberació i negociació plurals, comporta més temps. Són uns ritmes diferents en la cadena de producció de la cultura. A més, la materialitat de la convocatòria ens restringia molt: es tractava només d'un any, i quasi sense un bagatge previ ni de pràctiques dialogades amb el territori, ni d'equips i experiències prèvies en la institució (a les edicions anteriors hi va haver programes educatius i iniciatives, però van ser més subsidiàries del programa expositiu i, pel tall entre convocatòries, no es van poder afermar). Érem conscients que era impossible desplegar amb plenitud tot el conjunt d'accions que preteníem. D'altra banda, la convocatòria es plantejava com un estadi pont cap a una convocatòria més llarga de direcció. Aquest fet va ser important, ja que vam acceptar les contradiccions entre treballar un any col·lectivament i activar altres economies de la cultura, sent conscients que seria un petit assaig i que realment caldrien gairebé 4 o 5 anys per veure canvis estructurals. Malgrat això, vam acceptar presentar-nos-hi, i vam desenvolupar un procés que es movia en aquest espai, sent clars amb els nostres temps i les nostres responsabilitats amb els diversos agents socials amb qui vam treballar. Aquesta responsabilitat no impedia que poguéssim generar espais de pràctiques sobre la institució cultural, ni que renunciéssim a aquest caràcter experimental, provisional i quasi de prototipatge d'un altre tipus d'institucionalitat que ha pretès agitar, desbordar i fer més porós el Centre d'Art.

Un altre dels aspectes més interessants d'aquest treball ha estat també generar un format híbrid de sabers, espais, pràctiques i models d'implicació molt plurals. Un marc que potenciés trencar el paradigma de participació cultural convencional i d'educació o mediació: el que s'empara en la participació en estruc-

tures ja consolidades per part de comunitats excloses, i fomenta programes de territori o educatius a partir del consens, l'accés i l'alfabetització de diversos grups o públics. Aquesta aproximació ignora que les comunitats, grups i territoris tenen sabers, cultures i eines pròpies amb les quals poder dialogar. Des d'aquest punt de vista, ens ha interessat qüestionar la paraula *mediació*, i la conjunció i radicada en la vinculació entre «cultura» i «ciutadania». Dubtar d'una *i* com a unió simple, per experimentar models on aquesta *i* obre noves rutes, noves línies de fuga. Per això, proposar habitar aquestes incerteses col·lectivament, i deixar-ho sempre en un *entre-* (amb un guió), va suposar una posició d'hibridació, de transversalitat. D'agitació, en ser enmig i entremig d'una nova institució, d'una convocatòria pont, d'una antiga fàbrica de tapissos i d'un territori complex on deixar-se travessar per les seves preguntes i els seus problemes. El repte és situar aquest *entre-*, com un lloc inquiet, un interstici des d'on llançar processos oberts. On situar tant la pràctica artística com els processos de territori en terrenys incerts, en zones de fricció. Experimentar iniciatives on poder trobar-se en altres condicions de treball i altres models de producció i de socialització de l'ecosistema, tant cultural com de Fabra i Coats en general: un recinte que acull una multitud d'institucions tant socials i culturals com educatives i comunitàries. Aquest cohabitar, a més, ha estat un marc on pensar, no tant en usuaris, públics o comunitats incloses, sinó en maneres de viure, de convida i d'implicar-se de diverses maneres tant en els programes com en els dispositius de les infraestructures que vam desenvolupar. Espais on no incloure la ciutadania, o pensar com es pot col·laborar amb treballadors culturals, sinó més aviat llocs viscuts on experimentar altres formes de ciutadania i altres aliances entre diversos tipus d'agents socials.

Idensitat – LaFundició – Sinapsis – Transductores